

אינגולץ

הגעתי לאינגולץ בשנת 1920, לאחר שנישאתי לבעלי שמואל סימונגאוז, נכדו של ר' אברהם סימונגאוז, ממייסדי המושבה. היו אלה ימי מלחמת האזרחים. זעזועים קשים פקדו את רוסיה כולה ולא פסחו גם על המושבות היהודיות. דפוסי חיים שקודשו במשך דורות על ידי המסורת, החלו להתפרק. תושבי המושבה, ברובם, כבר לא עסקו בחקלאות. היו, אמנם, עוד כמה משקים משגשגים שעובדו בחריצות רבה על ידי בעליהם, — אליהם אף הגיעו, לשם קבלת הכשרה ראשוני החלוצים שהתעתדו לעלות לארץ-ישראל — והיו עוד כמה וכמה קולוניסטים שגידלו כרמי-ענבים אשר ניטעו בראשית ימי מלחמת-העולם הראשונה בהשפעת האגרונום זוסמן, אך התושבים במרביתם עזבו את החקלאות. גם בשנותיה הראשונות של המושבה, נתקשו לא מעטים למצוא את פרנסתם בעבודת-האדמה, ואת חלקותיהם היו מוסרים לגויים תמורת אחוז מסוים מן היבול. ההכנסות מן הפלחה החרבה, על כל גידוליה — שעורה, חיטה, שיפון, שיבולת שועל, — היו זעומות. את היבול היו משווקים באחת הערים הסמוכות, מרחק של שבועיים נסיעה, הלוך וחזור, בעגלה רתומה לשוורים. קרה, ולאחר שנמכר יבול של שנה תמימה, הן של מזרע סתיו והן של מזרע קיץ, היה האיכר חוזר הביתה ובעגלתו לא יותר משק מלח שניקנה בכספי הפדיון כולו.

בשנת 1920 היו עוד כמה משקים משגשגים שבעליהם הצליחו להגיע לדרגת אמידות; זה היה ניכר, בין השאר, בבתי-המגורים שלהם שהיו בנויים מלבנים שרופות, גגותיהם מכוסים פח (קרישה פוד ז'ליוזם) ומרוצפים עץ, ואלו מרבית בתי-המושבה היו מלבני-חומר בלול בקש, מכוסים קש, והרצפות, אף הן מחומר. סידורים סאניטאריים, לפי מושגינו היום, לא היו בנמצא. המים נשאבו מבאר ונישאו הביתה על כתף, באסל ודליים. בבתים האמידים בעלי המרזבים, נאספו מיהגשמים לכביסה, אף ברוב בתי המושבה כיבסו במים שאובים. סידורי ביוב, כבישים, מדרכות — לא היו, ובימות-הגשמים והפשרת שלגים הפכו דרכי המושבה שלוליות מים וביצות. חומר ההסקה העיקרי היה הקש שהיו קונים עם גמר הקציר ומניחים אותו בערימות, בחצרותיהם. בחורף נתכסו הערימות שיכבת קרח שהגנה על הקש שבפנים; ובעזרת מכשיר מיוחד

(ידיית שבראשה אנקול המכונה — קלושה) חצבו מתוכן את הקש להסקה. רט האמידים הסיקו תנוריהם בעצים.

בנייני הציבור העיקריים היו: בית-הכנסת, בית-המרחץ, ובית-הספר הממשלתי שלמדו בו רוסית (ארבע שנות לימוד). כמה חנויות מכולת וחנות אחת למוצרי טכסטיל סיפקו את תביעות הקיום המיידיות. לשאר צרכים היו לנסוע העירה. כן היה במושבה מעין „מזנון“ שהיו מוכרים בו סודה („זעלצער וואסער“), ובשבת אחר אכילת הדגים והצ'ולנט, בתקוף הצרבת, היו נוהגים להזדמן לשם תושבי המושבה המשתוקקים לרוות את צמאונם. מאחר שבשבת אסור היה לקחת כסף, חישבה והמציאה בעלת המזנון סידור מיוחד: לוח שדבוקות עליו קופסות גפרורים לרוב, קופסה קופסה לכל אחד מהלקוחות; וכשהיה זה בא לשנות היתה המוזגת משלשלת פיסת נייר לקופסה שלו. למחרת, ביום ראשון, הוא יום השוק, היתה המזנונאית מתרוצצת לגבות את החוב מהנשים של הלקוחות במזנונה.

אירגון החיים החברתיים-מוניציפליים לא היה שונה במהותו מן המקובל בשאר קהילות ישראל. ועד המושבה וראש הוועד שנבחרו על ידי התושבים היו כפופים לרשות הממשלתית. מפקח מטעם השלטונות (פופוצ'יטל) היה מגיע מדי פעם מחרסון לבדוק אם העניינים מתנהלים כשורה. ואולם החיים החברתיים בעיקרם התנהלו סביב בית-הכנסת. הוא נבנה על ידי סבו של בעלי ר' אברהם סימונגאוו, שהיה גם הגבאי במשך ארבעים שנה. רישומו של איש זה ניכר עד מאוד בחיי המושבה. הוא ייסד ועמד בראש חברות הצדקה השונות כמקובל בקהילות ישראל בימים ההם כמו — „לחם אביונים“, „ביקור חולים“ ו„תלמוד תורה“. מוצאו של סבא היה מפרופויסק שבפלך מוהילוב, כששמע, בשנת 1820 על פקודת המלך בדבר התיישבות היהודים בדרום-רוסיה מכר את רכושו, קנה עגלה וזוג שוורים ויצא לדרך עם אשתו חנה סטסיה ובנם התינוק. כחצי שנה התגלגלו בדרכים עד שהגיעו, עם אנשים צעירים כמותם, אל העמק היפה שעל חוף נהר אינגולץ ותקעו יתד למושבה. סיפורים רבים התהלכו על ר' אברהם סימונגאוו, ודמותו המופלאה הונצחה בספר על ידי נכדו משה סימונגאוו. הוא היה אדם תמיר ומוצק שזכה לשיבה מופלגת ונפטר בגיל מאה ושלוש. בשנת המאה לחייו עוד גשא על כתפיו אסל ודליים מן הבאר ולשווי משקל החזיק בידו הפנויה דלי מיים נוסף... הוא היה מחסידי ליובאביץ' ונכדיו יודעים לספר כי בהילולת י"ט כסלו, בשנת התשעים לחייו, רקד על השולחן במשך כל הלילה. אשתו, חנה סטסיה, שהיתה הסנדקית של מאות ילדים במושבה, נתעוורה בגיל שבעים אולם בהיותה בת שמונים חזר אליה מאור העיניים לאחר שנותחה על ידי רופא שנודמן למקום. אחרי מותה קרעו את שמלתה לפיסות קטנות שנחטפו על ידי הנשים במושבה, כסגולה לאריכות ימים. בנם, חותני אהרון הירש, היה חובש

(פלדשר) במקצועו. זאת למד בעת שירותו בצבא והתמיד בו בבת-חולים ממשלתיים בסביבה.

ר' אברהם סימונגאזו היה יריבו של גביר המושבה, העשיר המופלג שוואלפין. המחלוקת נסבה על כהונת הרב. משנתפנתה המשרה הלך ר' אברהם לדרוש בעצתם של רבנים ידועי-שם ובהמלצתם הביא למושבה את הרב גובקובסקי, אדם נאור ומתון בהשקפותיו. שוואלפין הגביר רצה למנות לכהונה זו אחד מקרובי משפחתו. המחלוקת בין מחנות היריבים היתה כה עזה שפעם אפילו הגיעה לתגרת ידיים, הגם שנתברר כי בניו של הרב אינם שומרי מצוות. בנותיו למדו בגימנסיה במוסקבה ויום אחד, בחול-המועד פסח, בעשותן דרכן הביתה ברכבת, ראו אותן אנשי שלומנו כשהן אוכלות חמץ... אין תימה שהמושבה היתה כמרקחה. בנו של הרב, יהודה גובקובסקי, נער ברוך כשרונות, הצטרף בצעירותו למפלגה הקומוניסטית, נתבלט בשורותיה לאחר-מכן כסופר ופובליציסט והגיע, בתחילת השלטון הסובייטי, למעמד רם בהירארכיה המפלגתית. (בעלי המנוח היה מספר בשמץ הנאה כיצד פעם בערב-פסח, בימי בחרותו, נשלח על ידיו אביו לבית הרב למכור את החמץ. הרב היה חולה ובנו יהודה קנה את החמץ תחתיו, לאמור, קיבל את רובל הכסף שנועד למעשה לתמוך ברב, ואף הציע לבעלי „למשוך מטפחת“ כצקט סמלי ל„קבלת קנין“, לפי הדין והמסורת, כמקובל לימים, כשהגיע יהודה גובקובסקי למעמד רם במפלגה הקומוניסטית נוהג היה בעלי לספר סיפור זה, שהיה למורת רוחם של צעירי הקומוניסטים במושבה, שדיברו על הפולשביק בן-הרב בדחילו ורחימו...)

הזעזועים החברתיים שפקדו את רוסיה, הביאו איתם גם שינוי ערכין בקרב המעמדות במושבה. כך, למשל, התחתן נכדו של אותו שוואלפין הגביר עם בתו של סנדלר עני; והגביר הזקן, במר עליו נפשו, היה אומר: „הייתי מזמין את המחותן לקידוש אבל אני מפחד שיגנוב את הגביע...“ סופם של השוואלפינים שגוועו ברעב בימי המהפכה.

בבואי למושבה בשנת 1920 נתבקשתי על ידי בעלי שעמד בראש הפעולה הציונית במקום, לעסוק בהוראת השפה העברית. השעורים, שהתקיימו בעזרת הנשים של בית-הכנסת, לא ארכו זמן רב; יום אחד הופיע נציג הייבסקציה ואסר על המשכם.

האינטלגנציה המקומית: הרופא, מורה בית-הספר והחוג הציוני, עשו נסיונות צנועים לארגן במושבה חיי תרבות. הוקמה להקה דרמטית, שהשתתפתי בה; הצגנו בידיש את המחזה „צווייט און צושפרייט“ מאת שלום עליכם וכן מהזות משל יעקב גורדין ואחרים. ההכנסות נועדו תמיד לאחת מקופות הצדקה. קוריוז מעניין: באחת „הפרמיירות“ (ערבי-ככורה) נכנס אל האולם אחד מבריוני המושבה (היו גם כאלה), תפס את כל מושבי השורה הראשונה — על כסא אחד הניח את מגפיו, על השני את כובעו, על השלישי את מעילו, השתרע לאורכו

על פני הכסאות הנותרים — ולא פינה את המקום עד שקיבל "חלקו" מן ההכנסות. כל קיומנו באותם ימים היה על כרם הענבים. זה היה מטע למופת. בשעתו, כשהופיע במושב האגרונום זוסמן, נחליץ בעלי לעזרתו והלך איתו מבית לבית לשדל את התושבים הספקניים שיאותו לנטוע כרמים, ואלו האיכרים המתעקשים טענו: "כשם שתצמחה שערות על כף היד, כך יצמחו ענבים באינגולץ". אולם פעולת השיכנוע הניעה בכל זאת לא מעטים לנטוע, והם לא הצטערו על כך. בעלי טיפה את כרמו באהבה ובמסירות רבה שהצמיח פרי הילולים והיה גאוותו כל השנים.

שהותנו באינגולץ לא ארכה זמן רב. החיים במקום נעשו חסרי-סיכויים. הנוער בהמוניו נדד לערים. היינו עדים, למעשה, לימיה האחרונים של המושבה.

מלכה אתרונבי (ת"א)